

IV. ПРОБЛЕМИ ІНШИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА

Важинський В. М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківської філії Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна»

ORCID ID: 00000–0003–4081–2954

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.1-2/173-184>

УДК 342.951

КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТИТОРІВ

Анотація. Стаття присвячена виокремленню та класифікації адміністративних правопорушень, які вчиняються в сфері діяльності інституційних інвесторів.

Правопорушення нерозривно пов'язане з виникненням суперечностей між інтересами суспільства (і держави, адже інтереси держави і суспільства в соціальній державі співпадають) і бізнесу, у зв'язку з чим інституційний інвестор може ставити свої інтереси вище суспільних і тим самим посягати на встановлений і гарантований державою правопорядок у цій сфері. Правопорушення по-суті, є тим юридичним фактом, який породжує трансформацію правовідносин охорони до правовідносин захисту прав і свобод та законних інтересів фізичних осіб-інвесторів. При цьому, якщо забезпечувати охорону можуть різні державні органи, суспільні інституції чи навіть сам інституційний інвестор, то у разі правопорушення на перше місце виходить держава, яка має виключне право на застосування примусу до правопорушника.

Юридичний аналіз статей Особливої частини КУпАП засвідчує, що складів, які прямо передбачають відповідальність у сфері діяльності інституційних інвесторів зокрема чи інвестиційної діяльності в цілому, немає. З іншого боку, в КУпАП є дуже багато складів правопорушень у сфері фінансової діяльності, які, в тому числі, стосуються діяльності інституційних інвесторів. Автором запропоновано класифікувати їх за певними підставами: за сферою діяльності, в якій вони вчиняються; за суб'єктами, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, за суб'єктами, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інституційний інвестор, суспільний інтерес, адміністративне правопорушення, адміністративно-правова охорона, адміністративна відповідальність.

Постановка проблеми. Чинне законодавство не містить визначення поняття «інвестиційне правопорушення». На думку М. Бліхар, сутність такого правопору-

шення полягає в тому, що поведінка правопорушника спрямована на негативну зміну визначеного в чинному законодавстві порядку здійснення інвестиційної діяльності, порушення правових режимів

інвестиційних відносин. Інвестиційна протиправність, своєю чергою, полягає в повному або частковому невиконанні вимог, ігноруванні правил, порядку, закріплених і нормами інвестиційного законодавства, й іншими галузевими нормами, обов'язковими до виконання суб'єктами інвестиційної діяльності¹.

Інституційні інвестори є важливим суб'єктами інвестиційної діяльності, а тому вчинення ними правопорушень посягає не лише на певний встановлений державою порядок здійснення інвестиційної діяльності, а й завдає шкоди суспільству в особі громадян-інвесторів. Правопорушення по-суті, є тим юридичним фактом, який породжує трансформацію правовідносин охорони до правовідносин захисту прав і свобод та законних інтересів фізичних осіб-інвесторів.

При цьому, якщо забезпечувати охорону можуть різні державні органи, суспільні інституції чи навіть сам інституційний інвестор, то у разі правопорушення на перше місце виходить держава, яка має виключне право на застосування примусу до правопорушника. Так, захист приватного інтересу відбувається за ініціативи самого суб'єкта інтересу через подання цивільного позову, а захист публічного інтересу відбувається з ініціативи або безпосередньо суб'єктом публічної адміністрації².

Правовий інститут відповідальності є обов'язковим елементом механізму охорони інвестиційних відносин, адже спонукає дії всіх суб'єктів інвестиційної діяльності (разом з уповноваженими особами контролюючих органів) до правомірної поведінки. Кожен вид юридичної відповідальності за порушення порядку здійснення інвестиційної діяльності є самостійною системою. Систему юридичної відповідальності в галузі ін-

вестиційного права становлять адміністративна, дисциплінарна, кримінальна, цивільно-правова, фінансово-правова та інші види відповідальності³.

Насамперед слід звернути увагу на адміністративні правопорушення і адміністративну відповідальність, оскільки саме цей вид відповідальності застосовується за правопорушення, що не несуть вкрай серйозної шкоди суспільству, але є суспільно шкідливими діяннями, без реагування на які ситуація може погіршитись⁴. Своєчасне виявлення адміністративних правопорушень та притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності часто дозволяє запобігти більш серйозним правопорушенням, як наприклад, вчинення фінансових правопорушень, податкових правопорушень, господарських правопорушень (у тому числі виникнення неплатоспроможності та банкрутства інституційного інвестора) і кримінальних правопорушень, які можуть завдати значно серйознішої шкоди суспільним інтересам громадян-вкладників.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Питання охорони інтересів інвесторів розглядалися в роботах М. Бліхар, І. Голосніченка, В. Гордеева, О. Звірка, С. Ківалова, В. Колпакова, Ю. Світличної, О. Тихонової, О. Фесенка, Ю. Шемшученка та інших але питання адміністративних правопорушень у сфері діяльності інституційних інвесторів досі залишаються недослідженими.

Метою статті є виокремлення та класифікація адміністративних правопорушень, які вчиняються в діяльності інституційних інвесторів.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Поняття правопорушення нерозривно пов'яза-

¹ М. М. Бліхар, Фінансово-правова відповідальність суб'єктів інвестиційної діяльності (2017) 865 *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»* 169–176.

² В. Авер'янов В, *Виконавча влада і адміністративне право* (Київ, 2002) 77.

³ М. М. Бліхар, Фінансово-правова відповідальність суб'єктів інвестиційної діяльності (2017) 865 *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»* 169–176.

⁴ В. Колпаков, В. Гордеев, *Теорія адміністративного проступку*: монографія (Харків, Харків юридичний», 2016) 344.

не, на нашу думку, з виникненням суперечностей між інтересами суспільства (і держави, адже інтереси держави і суспільства в соціальній державі співпадають) і бізнесу, у зв'язку з чим інституційний інвестор може ставити свої інтереси вище суспільних і тим самим посягати на встановлений і гарантований державою правопорядок у цій сфері¹. І в цьому випадку ми маємо акцентувати увагу на охоронних правовідносинах у сфері публічного управління діяльністю інституційних інвесторів – попередження та реагування на такі правопорушення з боку держави (суспільства) засобами адміністративного права.

Запобіганням таким правопорушенням охоплюється дією регулятивних норм і реалізується в регулятивних правовідносинах, коли сам бізнес через застосування процедур соціально відповідального бізнесу або держава чи суспільство шляхом аналізу регуляторного впливу певних норм, реагування на інші правопорушення, ризики чи чинники фактично реагує на певні суперечності і запобігає виникненню правопорушень, тобто запобігає тому моменту, коли певний інтерес (відмінний від суспільного) починає втілюватись в життя. І тут мова йде також про те, що суспільство може реагувати на такі суперечності і запобігати правопорушенням не лише з боку інституційних інвесторів, але й держави. Проте не виключене і реагування в межах охоронних правовідносин, коли виявивши ризики вчинення правопорушень (факт не співпадіння інтересів інституційного інвестора та вкладників чи держави), але до вчинення правопорушення державі вдається вжити заходів за для недопущення вчинення активних дій (правопорушень) і вжити заходів ще до початку вчинення правопорушення. Детальніше питання запобігання порушенням суспільного інтересу в ді-

яльності інституційного інвестора буде розглянуто окремо.

Адже як влучно зазначено в ст. 23 КУпАП адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Адміністративним правопорушенням (проступком) відповідно до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності².

Юридичний аналіз статей Особливої частини КУпАП засвідчує, що складів, які прямо передбачають відповідальність у сфері діяльності інституційних інвесторів зокрема чи інвестиційної діяльності в цілому, немає. Це свідчить про те, що держава більшу увагу приділяє все ж засобам запобігання правопорушенням у діяльності інституційного інвестора, і методам переконання та стимулювання, а не очікування правопорушень і застосування примусу.

З іншого боку, в КУпАП є дуже багато складів правопорушень у сфері фінансової діяльності, які, в тому числі, стосуються діяльності інституційних інвесторів. Ми пропонуємо класифікувати їх за певними підставами: за сфе-

¹ В М Важинський, Поняття механізму адміністративно-правової охорони суспільних інтересів у діяльності інституційних інвесторів (2021) 3–4 *Вісник кримінального судочинства* 92–99. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.3-4/92-99>.

² Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n60>>дата звернення 15.02.2023.

рою діяльності, в якій вони вчиняються; за суб'єктами, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, за суб'єктами, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення.

За сферою діяльності, в якій вони вчиняються можемо виділити правопорушення:

- у сфері фінансового моніторингу – ст. 166–9, ч. 6 ст. 166–11, 188–34;
- у сфері банківського законодавства – ст. ст. 155–1, 162, 162–1, 166–5, 166–19, 188–29;
- у сфері обліку та звітності – ст. 163–16, 164–2;
- у сфері фінансової діяльності – ст. 156–1, 166–8, 166–13;
- у сфері неплатоспроможності та банкрутства – ст. 164–15, 166–16, 166–17;
- у сфері ринків капіталу – ст. 163, 163–5, 163–6, 163–7, 163–8, 163–10, 163–11;
- інші правопорушення у сфері господарської діяльності – ст. 164, 166–2.

Звісно значна кількість цих правопорушень характерні не лише для діяльності інституційних інвесторів, але й для інших сфер діяльності (наприклад, щодо фінансового моніторингу, подання та оприлюднення фінансової звітності, банківського законодавства тощо), але вони самі по собі підривають довіру вкладників до діяльності інституційного інвестора, що в свою чергу вже несе ризики виникнення суперечностей між інтересами суспільства та бізнесу.

Розподіл правопорушень за суб'єктами важливий задля формування рекомендацій для них щодо запобігання та реагування на такі правопорушення, адже більшість правопорушень виявляються уповноваженими органами державного нагляду (контролю), а отже вони мають широкі повноваження, передбачені спеціальним законодавством і мають змогу вплинути на діяльність інституційного інвестора ще до виникнення суперечностей між різними інтересами та до вчинення правопорушень.

Крім того, щодо цих правопорушень мають право складати протоколи широке коло осіб, а саме:

- суб'єкти державного фінансового моніторингу, які виконують функції державного регулювання і нагляду за відповідними суб'єктами первинного фінансового моніторингу та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення – ст. 166–9, ч. 6 ст. 166–11, 188–34;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, та його територіальні органи – ст. 155–1, 162–1;
- органи Національної поліції – ст. 162, 164, 164–2, 164–15, 166–16, 166–17;
- Національний банк України – ст. 156–1 (за порушення, вчинені учасниками ринків фінансових послуг, якщо державне регулювання ринку таких послуг здійснюється Національним банком України), 163–16, 166–5, 166–8 (у частині, що стосується правопорушень у галузі банківської діяльності та банківських операцій, діяльності з надання інших фінансових послуг, ліцензії (дозволи) на проведення якої видає цей орган), 188–29;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – ст. 156–1 (а порушення, вчинені учасниками ринків фінансових послуг, якщо державне регулювання ринку таких послуг здійснюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку), 163, 163–5, 163–6, 163–7, 163–8, 163–10, 163–11; 166–8 (у частині, що стосується правопорушень у галузі діяльності з надання фінансових послуг, ліцензії (дозволи) на проведення якої видає цей орган), 166–13;
- Фонд гарантування вкладів фізичних осіб – ст. 166–19;
- органи Антимонопольного комітету України – ст. 166–2.

Як бачимо, проблеми з розмежування компетенції в окремих випадках між Національним банком України та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, що в тому числі впливає на можливість цих органів запобігати та попереджувати правопорушення в сфері діяльності інституційних інвесторів.

Щодо органів, які розглядають справи про адміністративні правопорушення, їх коло також широкі. Всі вони наділені специфічними повноваженнями в адміністративній процедурі розгляду таких справ, а тому можуть вживати різні заходи впливу на правопорушників. Важливо виділити цих суб'єктів для надання їм рекомендацій щодо реагування на вчинені правопорушення.

Отже вказані вище правопорушення за суб'єктами, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення можна поділити на правопорушення, справи про які розглядає:

- Суд (судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів) – ст. 155–1, 162, 162–1, 163–7 (ч. 2), 164, 164–15, 166–2, 166–8, 166–9, 166–16, 166–17, 188–34;

- Національний банк України – ст. 156–1 (за порушення, вчинені учасниками ринків фінансових послуг, якщо державне регулювання ринку таких послуг здійснюється Національним банком України), 163–16, 166–5, 188–29;

- Фонд гарантування вкладів фізичних осіб – ст. 166–19;

- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – ст. 156–1 (за порушення, вчинені учасниками ринків фінансових послуг, якщо державне регулювання ринку таких послуг здійснюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку), 163, 163–5, 163–6, 163–7 (ч. 1), 163–8, 163–10, 163–11, 166–13;

- Органи державного фінансового контролю – ст. 164–2.

Розглянемо основні способи вчинення вказаних вище правопорушень у сфері діяльності інституційних інвесторів.

Відповідальність за правопорушення у сфері фінансового моніторингу – ст. 166–9, ч. 6 ст. 166–11, ст. 188–34 КУпАП застосовується до посадових осіб інституційного інвестора за такі порушення:

- ст. 166–9 містить значний перелік правопорушень, зокрема:

- порушення вимог щодо здійснення належної перевірки, вимог щодо виявлення належності клієнтів та інших визначених законом осіб до політично значущих осіб, членів їх сімей, осіб, пов'язаних з політично значущими особами;

- неподання, несвоєчасне подання, порушення порядку подання або подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, недостовірної інформації у випадках, передбачених законодавством; порушення вимог щодо створення (ведення) та зберігання документів (у тому числі електронних), записів, даних, інформації;

- порушення вимог щодо супроводження переказів інформацією про ініціатора та одержувача переказу;

- порушення вимог щодо відмови від встановлення (підтримання) ділових відносин (проведення фінансової операції);

- порушення порядку зупинення фінансових (фінансової) операцій (операції), а також порядку замороження або розмороження активів, що пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням;

- порушення вимог щодо виявлення та реєстрації фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу;

- ненадання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації, пов'язаної з аналізом фінансових операцій, що стали об'єктом фінансового

моніторингу, довідок та копій документів (у тому числі тих, що містять інформацію з обмеженим доступом) на запит центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Щодо ст. 188–34 передбачено відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб суб'єктів державного фінансового моніторингу стосовно усунення порушень законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення або створення перешкод для виконання покладених на них обов'язків.

Ч. 6 ст. 166–11 передбачає відповідальність за неподання юридичною особою державному реєстратору передбаченої Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» інформації про кінцевого бенефіціарного власника (контролера) юридичної особи.

Протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 166–9, частиною шостою статті 166–11 та статтею 188–34 Кодексу, складають уповноважені на те Мінфіном посадові особи (далі – уповноважені посадові особи), якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності¹.

Правопорушення у сфері фінансового моніторингу впливають в цілому

на ділову репутацію інституційного інвестора і на довіру вкладників до нього. Адже він працює з значними сумами «чужих коштів» і якщо інвестор вчиняє правопорушення, працюючи з такими коштами, у інвестора закладаються обґрунтовані підозри щодо недобросовісності такого інвестора.

Крім того, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»² у ст. 32 передбачає ліквідацію юридичних осіб за рішенням суду, якщо вони здійснювали фінансові операції з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансували тероризм чи розповсюдження зброї масового знищення або анулювання ліцензії для банку³.

Крім того, за інші правопорушення Закон передбачає, що у разі невиконання (неналежного виконання) суб'єктом первинного фінансового моніторингу (його уповноваженою (посадовою) особою) вимог законодавства у сфері запобігання та протидії до нього адекватно вчиненому порушенню протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше ніж через три роки з дня його вчинення застосовуються такі заходи впливу⁴:

- 1) письмове застереження;
- 2) анулювання ліцензії та/або інших документів, що надають право на здійснення діяльності, з провадженням якої в особи виникає статус суб'єкта первинного фінансового моніторингу, у встановленому законодавством порядку;
- 3) покладення на суб'єкта первинного фінансового моніторингу обов'язку

¹ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення посадовими особами Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 18.01.2018 № 14 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-18#Text>> дата звернення 15.02.2023.

² Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>> дата звернення 15.02.2023.

³ О Є Звірко, Відповідальність працівників банку за порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму (2007) 22 *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць* 92–197.

⁴ О В Тихонова, Особливості притягнення до юридичної відповідальності за порушення правил фінансового моніторингу (2011) 4 *Часопис Київського університету права* 164–167.

відсторонення від роботи посадової особи такого суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

4) штраф (розмір якого також вказано в цьому Законі залежно від порушення);

5) укладення письмової угоди із суб'єктом первинного фінансового моніторингу, за якою суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язується сплатити визначене грошове зобов'язання та вжити заходів для усунення та/або недопущення в подальшій діяльності порушень вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, забезпечити підвищення ефективності функціонування та/або адекватності системи управління ризиками тощо (далі – угода про врегулювання наслідків вчинення порушення законодавства у сфері запобігання та протидії).

Відповідальність у сфері банківського законодавства – ст. ст. 155–1, 162, 162–1, 166–5, 166–19, 188–29 до інституційних інвесторів застосовується як правило у разі здійснення інвестування за кордон або у сфері переказу коштів в Україні, зокрема за:

- порушення встановленого законом порядку проведення розрахунків при здійсненні операцій з купівлі-продажу іноземної валюти;

- незаконні скуповування, продаж, обмін, використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави;

- порушення порядку здійснення валютних операцій;

- порушення пов'язаними з банком особами або іншими особами, які відповідно до закону можуть бути об'єктом перевірки Національного банку України, банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України, крім порушень, зазначених у статті 73 Закону України «Про банки і банківську діяльність», у тому числі подання недостовірної (неповної) звітності, зокрема, щодо якості активів, проведення операцій із пов'язаними з банком особами, суті операцій, або здійснення ризикових операцій, які загрожують ін-

тересам вкладників чи інших кредиторів банку;

- порушення нормативно-правових актів Національного банку України, які регулюють діяльність у сфері державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг;

- порушення законів України та нормативно-правових актів Національного банку України, які регулюють переказ коштів в Україні;

- порушення встановлених Національним банком України загальних параметрів моніторингу з метою ідентифікації помилкових та неналежних переказів із застосуванням електронних платіжних засобів;

- неповідомлення про помилкові/неналежні перекази та суб'єктів цих переказів інших членів/учасників платіжної системи;

- порушення вимог валютного законодавства;

- порушення керівником банку порядку складання або подання відомостей до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

- невиконання або несвоєчасне виконання керівником банку законних рішень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

- невнесення або несвоєчасне внесення банком збору до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

- невиконання законних вимог посадових осіб Національного банку України у сфері банківського законодавства, законодавства у сфері державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг, законодавства, яке регулює переказ коштів в Україні.

Правопорушення у сфері обліку та звітності – ст. 163–16, 164–2 у діяльності інституційних інвесторів можуть стосуватись:

- порушення порядку оприлюднення фінансової звітності або консолідованої фінансової звітності разом з аудиторським звітом;

- приховування в обліку валютних та інших доходів, непродуктивних ви-

трат і збитків, відсутність бухгалтерського обліку або ведення його з порушенням установленого порядку, внесення неправдивих даних до фінансової звітності, неподання фінансової звітності, несвоєчасне або неякісне проведення інвентаризацій грошових коштів і матеріальних цінностей, несвоєчасне подання на розгляд, погодження або затвердження річного фінансового плану підприємства державного сектору економіки та звіту про його виконання, перешкодження працівникам органу державного фінансового контролю у проведенні ревізій та перевірок, невжиття заходів по відшкодуванню з винних осіб збитків від недостач, розтрат, крадіжок і безгосподарності.

У сфері фінансової діяльності – ст. 156–1, 166–8, 166–13 в діяльності інституційного інвестора можливі порушення:

- ненадання, несвоєчасне надання споживачу фінансових послуг інформації про умови надання фінансової послуги, яку він має намір отримати, та іншої інформації, обов'язковість надання якої споживачу фінансових послуг передбачена законодавством, а також надання інформації про фінансову послугу, учасника ринку фінансових послуг, що містить неповні, неточні або недостовірні відомості (дані);

- здійснення банківської діяльності, банківських операцій або іншої діяльності з надання фінансових послуг без набуття статусу фінансової установи чи без спеціального дозволу (ліцензії), якщо законом передбачено набуття статусу фінансової установи чи одержання спеціального дозволу (ліцензії) для здійснення зазначених видів діяльності, або з порушенням порядку надання фінансових послуг юридичними особами, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги;

- затвердження з порушенням вимог закону правил фонду фінансування будівництва або фонду операцій з не-

рухомістю чи внесення до них змін, що призвело до звуження зобов'язань перед довірительом або власником сертифіката фонду операцій з нерухомістю; ухилення від виконання управителем фонду фінансування будівництва або фонду операцій з нерухомістю чи емітентом сертифікатів фонду операцій з нерухомістю перед довірительами зобов'язань, встановлених правилами фонду фінансування будівництва або фонду операцій з нерухомістю чи договорами про участь у фонді фінансування будівництва або проспектом емісії сертифікатів фонду операцій з нерухомістю; ненадання управителем фонду фінансування будівництва або фонду операцій з нерухомістю чи емітентом сертифікатів фонду операцій з нерухомістю інформації про їх діяльність на поданий в установленому порядку запит.

У сфері неплатоспроможності та банкрутства – ст. 164–15, 166–16, 166–17 можливі такі порушення в діяльності інституційного інвестора:

- умисне приховування громадянином – засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності своєї стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних відомостей або неподання в установленний строк до господарського суду заяви про порушення справи про банкрутство юридичної особи;

- умисне приховування майна, відомостей про майно, передача майна в інше володіння або його відчуження чи знищення, а також фальсифікація, приховування або знищення документів, які відображають господарську чи фінансову діяльність, у тому числі планів санації чи мирових угод, якщо ці дії вчинені громадянином – засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності в період провадження у справі про банкрутство;

Завідомо неправдива офіційна заява громадянина – засновника (учасника) або службової особи суб'єкта господарської діяльності, а так само громадяни-

на – суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом.

У сфері ринків капіталу – ст. 163, 163–5, 163–6, 163–7, 163–8, 163–10, 163–11 щодо діяльності інституційного інвестора можливе широке коло правопорушень:

- розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску або порушення порядку здійснення емісії цінних паперів;

- ненадання посадовою особою емітента цінних паперів інвестору у фінансові інструменти, який набув право власності на цінні папери такого емітента, на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації;

- порушення посадовою особою емітента порядку скликання або проведення загальних зборів акціонерного товариства, порядку обрання членів органів управління товариства, порядку або строку виплати дивідендів за наявності відповідного рішення загальних зборів;

- ненадання посадовою особою депозитарної установи депоненту виписки з рахунка в цінних паперах або інших документів, надання яких передбачено законодавством про депозитарну систему України;

- здійснення фізичною особою операції (операцій), пов'язаної (пов'язаних) з безпосереднім провадженням професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках, для здійснення якої (яких) необхідна наявність відповідної ліцензії, без ліцензії на провадження відповідного виду діяльності в межах такої професійної діяльності або провадження відповідного виду діяльності, що підлягає ліцензуванню на підставі ліцензії, іншої ніж та, що надає право на провадження такого виду діяльності, або провадження професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках з порушенням умов ліцензування;

- умисні дії, що мають ознаки маніпулювання на організованих ринках, встановлені відповідно до законодавства про ринки капіталу та організовані товарні ринки;

- порушення посадовою особою Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України або депозитарної установи порядку провадження депозитарної діяльності, яке призвело до втрати інформації, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, а також ухилення від внесення змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку;

- нерозкриття, розкриття не в повному обсязі, несвоєчасне розкриття інформації та/або розкриття недостовірної інформації на ринках капіталу та організованих товарних ринках або у системі накопичувального пенсійного забезпечення;

- умисне розголошення професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю.

Щодо інших правопорушень у сфері господарської діяльності – ст. 164, 166–2 в діяльності інституційних інвесторів можна віднести:

- провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без подання повідомлення про початок здійснення господарської діяльності, якщо обов'язковість подання такого повідомлення передбачена законом, або без отримання ліцензії на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, або у період зупинення дії ліцензії, у разі якщо законодавством не передбачені умови провадження ліцензійної діяльності у період зупинення дії ліцензії, або без одержання документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди);

– надання суб'єктом господарювання органу ліцензування, дозвільному органу або адміністратору недостовірної інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства;

– надання суб'єктом господарювання недостовірної або не в повному обсязі інформації у повідомленні про початок провадження господарської діяльності, необхідність подання якої встановлена законом для певного виду господарської діяльності.

– укладення угод, спрямованих на встановлення (підтримання) монополічних цін (тарифів), знижок, надбавок (доплат), націнок, розподіл ринків за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи закупівель або за колом споживачів чи за іншими ознаками з метою їх монополізації, усунення з ринку або обмеження доступу на нього продавців, покупців, інших підприємців.

Висновки. Враховуючи викладене вище, вважаємо, що правопорушення нерозривно пов'язане з виникненням суперечностей між інтересами суспільства (і держави, адже інтереси держави і суспільства в соціальній державі співпадають) і бізнесу, у зв'язку з чим інституційний інвестор може ставити свої інтереси вище суспільних і тим самим посягати на встановлений і гарантований державою правопорядок у цій сфері.

Юридичний аналіз статей Особливої частини КУпАП засвідчує, що складів, які прямо передбачають відповідальність у сфері діяльності інституційних інвесторів зокрема чи інвестиційної діяльності в цілому, немає. Це свідчить про те, що держава більшу увагу приді-

ляє все ж засобам запобігання правопорушенням у діяльності інституційного інвестора, і методам переконання та стиmulювання, а не очікування правопорушень і застосування примусу.

З іншого боку, в КУпАП є дуже багато складів правопорушень у сфері фінансової діяльності, які, в тому числі, стосуються діяльності інституційних інвесторів. Ми пропонуємо класифікувати їх за певними підставами: за сферою діяльності, в якій вони вчиняються; за суб'єктами, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, за суб'єктами, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення.

За сферою діяльності, в якій вони вчиняються можемо виділити правопорушення: у сфері фінансового моніторингу; у сфері банківського законодавства; у сфері обліку та звітності; у сфері фінансової діяльності; у сфері неплатоспроможності та банкрутства; у сфері ринків капіталу; інші правопорушення у сфері господарської діяльності. У статті наводиться детальний аналіз вказаних правопорушень.

Своєчасне виявлення адміністративних правопорушень та притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності часто дозволяє запобігти більш серйозним правопорушенням, як наприклад, вчинення фінансових правопорушень, податкових правопорушень, господарських правопорушень (у тому числі виникнення неплатоспроможності та банкрутства інституційного інвестора) і кримінальних правопорушень, які можуть завдати значно серйознішої шкоди суспільним інтересам громадян-вкладників.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya [Code of Ukraine on administrative offenses]: Zakon vid 07.12.1984 № 8073-X <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n60>> data zvernennia 15.02.2023 [in Ukrainian].
2. Pro zapobihannya ta protydyu lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya

[On the prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of criminal proceeds, the financing of terrorism, and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction]: Zakon Ukrainy vid 06.12.2019 № 361-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>> data zvernennia 15.02.2023 [in Ukrainian].

3. Pro zatverdzhennya Instruktsiyi z oformlennya materialiv pro administratyvni pravoporushennya posadovymy osobamy Ministerstva finansiv Ukrainy [On the approval of the Instructions for filing materials on administrative offenses by officials of the Ministry of Finance of Ukraine]: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 18.01.2018 № 14 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-18#Text>> data zvernennia 15.02.2023 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

ARTICLES

4. Blikhar M M, Finansovo-pravova vidpovidalnist subyektiv investytsiynoyi diyalnosti [Financial and legal responsibility of subjects of investment activity] (2017) 865 *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»* 169–176 [in Ukrainian].

5. Tykhonova O V, Osoblyvosti prytyahennya do yurydychnoyi vidpovidalnosti za porushennya pravyl finansovoho monitorynhu [Peculiarities of bringing legal responsibility for violation of financial monitoring rules] (2011) 4 *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* 164–167 [in Ukrainian].

6. Vazhynskyy V M, Ponyattya mekhanizmu administratyvno-pravovoyi okhorony suspilnykh interesiv u diyalnosti instytutitsiynykh investoriv [Concept of the mechanism of administrative and legal protection of public interests in the activities of institutional investors] (2021) 3–4 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 92–99. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.3-4/92-99> [in Ukrainian].

7. Zvirko O YE, Vidpovidalnist pratsivnykiv banku za porushennya vymoh zakonodavstva pro zapobihannya ta protydyu lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, ta finansuvannya teroryzmu [Liability of bank employees for violation of the requirements of the legislation on prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime and the financing of terrorism] (2007) 22 *Problemy i perspektivy rozvytku bankivskoyi systemy Ukrainy: zb. nauk. prats* 92–197 [in Ukrainian].

AUTHORED BOOKS

8. Averyanov V V, *Vykonavcha vlada i administratyvne pravo* [Executive power and administrative law] (Kyiv, 2002) 77–99 [in Ukrainian].

9. Kolpakov V, Hordeev V, *Teoriya administratyvnogo prostupku* [Theory of an administrative offense]: monohrafiya (Kharkiv: Kharkiv yurydychnyy, 2016) 344 [in Ukrainian].

Vazhynskyy V.M.

Candidate of Law (PhD),

Associate Professor of the Department of Law and Humanities

Ivano-Frankivsk branch of Open International University of Human Development «Ukraine»

ORCID ID: 00000-0003-4081-2954

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.1-2/173-184>

УДК 342.951

CLASSIFICATION OF ADMINISTRATIVE OFFENSES COMMITTED IN THE SPHERE OF ACTIVITIES OF INSTITUTIONAL INVESTORS

Abstract. *The article is devoted to identifying and classifying administrative offenses committed in the sphere of activity of institutional investors.*

The offense is inextricably linked to the emergence of contradictions between the interests of society (and the state because the interests of the state and society in a welfare state coincide) and

business, in connection with which an institutional investor can put his interests above public ones and thus encroach on the established and guaranteed state law and order in this area. In essence, the offense is the legal fact that gives rise to the transformation of the legal relationship of protection to the legal relationship of protection of the rights and freedoms and legitimate interests of natural persons-investors. At the same time, if protection can be provided by various state bodies, public institutions, or even the institutional investor himself, then in the event of a crime, the state comes first, which has the exclusive right to use coercion against the offender.

A legal analysis of the articles of the Special Part of the Code of Administrative Offenses of Ukraine confirms that no provisions directly provide for responsibility in the sphere of activity of institutional investors in particular or investment activity in general. On the other hand, the Code of Administrative Offenses has many offenses in the field of financial activity, which, among other things, concern the activities of institutional investors. The author proposed to classify them on specific grounds: by the field of activity in which they are committed, entities that have the right to draw up protocols on administrative offenses, and entities that have the right to consider cases on administrative offenses.

Key words: *investment activity, institutional investor, public interest, administrative offense, administrative protection, administrative responsibility.*